अध्याय 8: पश्यत कोणमैशान्यं भारतस्य मनोहरम्

विषय-सूची

9 प्रश्नावली · 36 प्रश्न

प्रश्नावली 1	अधोलिखितानां प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तरं लिखत	5 प्रश्न
प्रश्नावली 2	अधोलिखितानां प्रश्नानां पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत	5 प्रश्न
प्रश्नावली 3	अधोलिखितेषु पदेषु प्रकृति – प्रत्ययविभागं कुरुत (यथा—गन्तुम् = गम् + तुमुन्)	4 प्रश्न
प्रश्नावली 4	रेखाङ्कितम् पदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत	4 प्रश्न
प्रश्नावली 5	यथानिर्देशम् उत्तरत	5 प्रश्न
प्रश्नावली 6	अधः शब्दजालं प्रदत्तम् अस्ति। अस्मिन् उपरितः अधः, वामतः दक्षिणं चेति आधारं कृत्वा सार्थकशब्दान् रेखाङ्कयत	1 प्रश्न
प्रश्नावली 7	पट्टिकातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत	6 प्रश्न
प्रश्नावली 8	भिन्नप्रकृतिकं पदं चिनुत	5 प्रश्न
प्रश्नावली 9	विशेष्य-विशेषणानाम् उचितं मेलनं कुरुत	1 प्रश्न

प्रश्नावली 1 — अधोलिखितानां प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तरं लिखत

प्रश्न 1

(क) अस्माकं देशे कति राज्यानि सन्ति?

हल

एकपदेन उत्तरम्।

उत्तर: अष्टाविंशतिः

प्रश्न 2

(ख) प्राचीनेतिहासे काः स्वाधीनाः आसन्?

हल

एकपदेन उत्तरम्।

उत्तर: इमाः सप्तभगिन्यः

प्रश्न 3

(ग) केषां समवायः ‘सप्तभगिन्यः’ इति कथ्यते?

हल

एकपदेन उत्तरम्।

उत्तर: अष्टराज्यानां

प्रश्न 4

(घ) अस्माकं देशे कति केन्द्रशासित प्रदेशाः सन्ति?

हल

एकपदेन उत्तरम्।

उत्तर: अष्ट

प्रश्न 5

(ङ) सप्तभगिनी – प्रदेशे कः उद्योगः सर्वप्रमुखः?

हल

एकपदेन उत्तरम्।

उत्तर: वंशोद्योगः

प्रश्नावली 2 — अधोलिखितानां प्रश्नानां पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत

प्रश्न 1

(क) भ्रातृसहित – भगिनीसप्तके कानि राज्यानि सन्ति?

हल

पूर्णवाक्येन उत्तरम्।

उत्तर: भातृसहित – भगिनीसप्तके इमानि राज्यानि सन्ति-अरुणाचलप्रदेशः, असमः, मणिपुरम्, मिजोरम, मेघालय, नागालैण्डः, त्रिपुरा, सिकिम्मः च।

प्रश्न 2

(ख) इमानि राज्यानि सप्तभगिन्यः इति किमर्थं कथ्यन्ते?

हल

पूर्णवाक्येन उत्तरम्।

उत्तर: इमानि राज्यानि सप्तभगिन्य कथ्यन्ते यतः एतेषाम् राज्यानां सामाजिक-सांस्कृतिक परिदृश्यानां साम्याद् भौगोलिक वैशिष्ट्यात् च इमानि उक्त उपाधिना प्रथितानि।

प्रश्न 3

(ग) ऐशान्यकोणप्रदेशेषु के निवसन्ति?

हल

पूर्णवाक्येन उत्तरम्।

उत्तर: ऐशान्यकोणप्रदेशेषु गारो – खासी-नागा- मिजो-लेप्चा-प्रभृतयः बहवः जनजातीयाः निवसन्ति।

प्रश्न 4

(घ) पूर्वोत्तरप्रादेशिकाः केषु निष्णाताः सन्ति?

हल

पूर्णवाक्येन उत्तरम्।

उत्तर: पूर्वोत्तरप्रदेशिकाः बहुभाषाभिः समन्विताः, पर्वपरम्पराभिः परिपूरिता, स्वलीला – कलासु च निष्णाताः सन्ति।

प्रश्न 5

(ङ) वंशवृक्षवस्तूनाम् उपयोगः कुत्र क्रियते?

हल

पूर्णवाक्येन उत्तरम्।

उत्तर: वंशवृक्षवस्तूनाम् उपयोगः आवस्त्राभूषणेभ्यः गृहनिर्माण- पर्यन्तं क्रियते।

प्रश्नावली 3 — अधोलिखितेषु पदेषु प्रकृति – प्रत्ययविभागं कुरुत (यथा—गन्तुम् = गम् + तुमुन्)

प्रश्न 1

(क) ज्ञातुम् = _____ + _____

हल

प्रकृति-प्रत्ययविभागः।

उत्तर: ज्ञा + तुमुन्

प्रश्न 2

(ख) विश्रुतः = _____ + _____

हल

प्रकृति-प्रत्ययविभागः।

उत्तर: वि + श्रु + क्त

प्रश्न 3

(ग) अतिरिच्य = _____ + _____

हल

प्रकृति-प्रत्ययविभागः।

उत्तर: अति + रिच् + ल्यप्

प्रश्न 4

(घ) पठनीयम् = _____ + _____

हल

प्रकृति-प्रत्ययविभागः।

उत्तर: पठ् + अनीयर्

प्रश्नावली 4 — रेखाङ्कितम् पदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत

प्रश्न 1

(क) वयं स्वदेशस्य राज्यानां विषये ज्ञातुमिच्छामः।

हल

रेखाङ्कितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणम्।

उत्तर: वयं कस्य राज्यानां विषये ज्ञातुम् इच्छामः?

प्रश्न 2

(ख) सप्तभगिन्यः प्राचीनेतिहासे प्रायः स्वाधीनाः एव दृष्टाः।

हल

रेखाङ्कितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणम्।

उत्तर: काः प्राचीनेतिहासे प्रायः स्वाधीनाः एव दृष्टाः?

प्रश्न 3

(ग) प्रदेशेऽस्मिन् हस्तशिल्पानां बाहुल्यं वर्तते।

हल

रेखाङ्कितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणम्।

उत्तर: प्रदेशेऽस्मिन् केषाम् बाहुल्यं वर्तते?

प्रश्न 4

(घ) एतानि राज्यानि तु भ्रमणार्थं स्वर्गसदृशानि।

हल

रेखाङ्कितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणम्।

उत्तर: एतानि राज्यानि तु भ्रमणार्थं कीदृशानि?

प्रश्नावली 5 — यथानिर्देशम् उत्तरत

प्रश्न 1

(क) 'महोदये! मम भगिनी कथयति'। अत्र 'मम' इति सर्वनामपदं कस्यै प्रयुक्तम्?

हल

यथानिर्देशम् उत्तरम्।

उत्तर: स्वरायै

प्रश्न 2

(ख) 'सामाजिक-सांस्कृतिक परिदृश्यानां साम्याद् इमानि उक्तोपाधिना प्रथितानि'। अस्मिन् वाक्ये प्रथितानि इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्?

हल

यथानिर्देशम् उत्तरम्।

उत्तर: उपाधिना

प्रश्न 3

(ग) 'एतेषां राज्यानां पुनः सङ्घटनं विहितम्'। अत्र 'सङ्घटनम्' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम्?

हल

यथानिर्देशम् उत्तरम्।

उत्तर: विहितम्

प्रश्न 4

(घ) 'अत्र वंशवृक्षाणां प्राचुर्यं विद्यते।' अस्मात् वाक्यात् 'अल्पता' इति पदस्य विपरीतार्थकं पदं चित्वा लिखत?

हल

यथानिर्देशम् उत्तरम्।

उत्तर: प्राचुर्यं

प्रश्न 5

(ङ) 'क्षेत्रपरिमाणैः इमानि लघूनि वर्तन्ते'। अस्मिन् वाक्ये 'सन्ति' इति क्रियापदस्य किं समानार्थकं पदं प्रयुक्तम्?

हल

यथानिर्देशम् उत्तरम्।

उत्तर: वर्तन्ते

प्रश्नावली 6 — अधः शब्दजालं प्रदत्तम् अस्ति। अस्मिन् उपरितः अधः, वामतः दक्षिणं चेति आधारं कृत्वा सार्थकशब्दान् रेखाङ्कयत

प्रश्न 1

शब्दजालात् सार्थकशब्दान् चित्वा लिखत।

हल

शब्दजालतः प्राप्ताः सार्थकशब्दाः।

उत्तर: 1. जनजातिः, 2. भ्राता, 3. सिक्किमः, 4. मणिपुरः, 5. त्रिपुरा, 6. राज्यानि, 7. संस्कृतिः, 8. पूर्वोत्तरम्, 9. देशस्य, 10. प्राकृतिकः, 11. वंशवृक्षः, 12. अरुणाचलः, 13. नागालैण्डम्, 14. मेघालयः, 15. भगिनि, 16. भगिन्यः, 17. पुरा, 18. सप्तभगिन्यः, 19. बहवः, 20. गारो, 21. मिजो, 22. नागा।

प्रश्नावली 7 — पट्टिकातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत

प्रश्न 1

(क) छात्राः अद्य _____ विषये ज्ञातुमिच्छन्ति।

हल

पट्टिकातः पदं चित्वा रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: स्वदेशस्य राज्यानाम्

प्रश्न 2

(ख) अस्माकं देशे _____ राज्यानि तथा अष्ट केन्द्रशासित प्रदेशाः सन्ति।

हल

पट्टिकातः पदं चित्वा रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: अष्टाविंशतिः

प्रश्न 3

(ग) सप्तभगिन्यः एकः भ्राता च इति _____ कथ्यन्ते।

हल

पट्टिकातः पदं चित्वा रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: पूर्वोत्तरराज्यानि

प्रश्न 4

(घ) सप्तभगिन्यः इत्युक्तानि राज्यानि – _____, _____, _____, _____, _____, _____, _____।

हल

पट्टिकातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: सिक्किमः, अरुणाचलप्रदेशः, असमः, मणिपुर, मिजोरम, मेघालयः, नागालैण्ड, त्रिपुरा।

प्रश्न 5

(ङ) प्रदेशेऽस्मिन् _____ बाहुल्यम् अस्ति।

हल

पट्टिकातः पदं चित्वा रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: जनजातिः

प्रश्न 6

(छ) पूर्वोत्तरराज्येषु वंशवृक्षाणां _____ विद्यते।

हल

पट्टिकातः पदं चित्वा रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: प्राचुर्यं

प्रश्नावली 8 — भिन्नप्रकृतिकं पदं चिनुत

प्रश्न 1

(क) गच्छति, पठति, धावति, अहसत्, क्रीडति

हल

भिन्नप्रकृतिकं पदम्।

उत्तर: अहसत्

प्रश्न 2

(ख) छात्रः, सेवकः, शिक्षकः, लेखिका, क्रीडकः

हल

भिन्नप्रकृतिकं पदम्।

उत्तर: लेखिका

प्रश्न 3

(ग) पत्रम्, मित्रम्, पुष्पम्, आम्रः, फलम्

हल

भिन्नप्रकृतिकं पदम्।

उत्तर: आम्रः

प्रश्न 4

(घ) व्याघ्रः, भल्लूकः, गजः, कपोतः, शाखा, सिंहः

हल

भिन्नप्रकृतिकं पदम्।

उत्तर: शाखा

प्रश्न 5

(ङ) पृथिवी, वसुन्धरा, धरित्री, यानम्, वसुधा

हल

भिन्नप्रकृतिकं पदम्।

उत्तर: यानम्

प्रश्नावली 9 — विशेष्य-विशेषणानाम् उचितं मेलनं कुरुत

प्रश्न 1

विशेष्य-विशेषणानाम् उचितं मेलनं कुरुत।

हल

विशेष्य-विशेषणमेलनम्।

उत्तर: (i) अयम् — प्रदेशः; (ii) संस्कृतिविशिष्टायाम् — भारतभूमौ; (iii) महत्त्वाधायिनी — संस्कृतिः; (iv) प्राचीने — इतिहासे; (v) एकः — समवायः।